

Til gullmo Inga for hjertevarmen, mor Inge Lucie, som lærte meg å se,
og storesøster Else, som lærte meg å strikke!

ANNE BÅRD SGÅRD

SELBUVOTTER

© **MUSEUMSFORLAGET** Trondheim 2016
ISBN 9788283050370

Design Bodil Mostad Olsen
Omslagsfoto Grethe Britt Fredriksen
Forlagsredaktør laila.andreassen@museumsforlaget.no
Papir 130 g Munken Lynx
Boka er satt med Mercury 9/12
Trykk og innbinding GPS group

Museumsforlaget
Kjøpmannsgata 23
7013 Trondheim

Telefon 47 47 87 47
post@museumsforlaget
www.museumsforlaget.no

Denne boka er beskyttet av lov om opphavsrett til
åndsverk, og avtaler om kopiering inngått med Kopinor.
Ta kontakt med forlaget om du ønsker å gjengi deler
av boka, i medieavhengig form.

Boka er støttet av

INNHold

FORORD	7
INNLEDNING	8
TAKK!	12
SELBUSTRIKKINGAS HISTORIE	14
HVA KJENNETEGNER EN SELBUVOTT	34
Vekket	37
Framsida eller oppsida	42
Grepsida	46
<i>Stælpa</i>	46
<i>Tommåsfinger</i>	48
<i>Toppinj</i> (tuppen)	51
Fingrene på fingervotter	55
STRIKKETEKNIKK OG STANDARD	60
<i>Å kast på åt'n vott</i> – to stedstypiske oppleggsmetoder	68
GARN OG ULL	70
MØNSTRE BRUKT I SELBU	78
Vottroser	82
Border	184
<i>Stælpa</i> og <i>stø</i>	202
Grepmonster eller <i>innimønster</i>	206
OPPSKRIFTER	220
Dåpsvotter/babyvotter	222
Fingervotter	232
Herrevotter	238
Damevotter	260
KILDER	287
REFERANSER	288

Selbustrikkingas historie

BIRGITTA ODÉN

Selbu Husflidscentral startet sin virksomhet 1. mai 1935 i leide lokaler på Dypeng hos Emilie Eidem, *Milla Plassa* på folkemunne. Som disponent og bestyrer ble ansatt Anton Kristian Kvennås, tidligere bestyrer ved Floren Handelsforening. Kvennås var tilknyttet sentralen i nærmere 20 år, fram til rundt 1952. Han ble senere daglig leder for utsalget til foreningen Norsk Husflids Venner i Trondheim (1956–74). Kvennås har mye av æren for at eldre mønstre ble samlet inn og tegnet av. Han utarbeidet også selv nye mønstre. Karen Garberg ble ansatt som fast butikkmedarbeider 16. juni 1936, og hun arbeidet trofast ved sentralen i 24 år, til 1960.

I 1947 kjøpte Selbu Husflidsentral en tomt på Skarodden, og den nye forretningsgården ble innflytningsklar i 1953. Selbu herredsstyre garanterte for to lån på til sammen 100 000 kr.¹³ Utsalget holdt til i første etasje, og i andre etasje var en innredet leilighet på fire rom og kjøkken til disponent Arne Flåtten, som ble ansatt i 1952. I årene 1993–98 var andre etasje tilholdssted for Selbu Strikkemuseum. Lokalene ble solgt i 1998, og samlingable pakket ned. Gjenstandene så ikke dagens lys før i 2004, da den nye strikkeutstillinga i Selbu Bygdemuseum åpna.

Foruten votter og vanter ble det etter hvert også produsert gensere og jakker, skjerf, strømper, sokker og luer. Rundt 1935 ble det utviklet et nytt salgsprodukt – miniatyrvotter. I februar 1937 sto det å lese i avisa *Selbyggen*: «For et par år siden fant en strikkeske fra Selbu på å lage miniatyr-par av selbuvotter, festet sammen ved et stykke tvunnet tråd ... Det er morsomt å se hvorledes hele følger av turister skaffer sig hvert par miniatyrvotter ...»¹⁴ Miniatyrvotter produseres fremdeles, og de er meget ettertraktede suvenirer. De små vottene har de siste årene fått selskap av ministrømper og miniluer.

Husflidsentralens oppgaver var å drive opplæring og varekontroll samt koordinere og organisere omsetningen av husflidsvarer fra bygda. Sentralen samlet inn selbuartikler fra de ulike forretningene, kvalitetsmerket de akseptable varene og sorterte ut produkter som ikke holdt mål. Godkjente varer fikk et påsydd merke, som borget for kvaliteten. Andreklasser strikkevarer ble enten satt ned i pris og solgt i bygda eller ble returnert til produsentene. På folkemunne gikk Selbu Husflidsentral også under navnet *Vottsentralen*.

HARD KONKURRANSE

Ved opprettelsen av husflidsentralen og innføring av kvalitetskontroll trodde selbyggen at de hadde «redda» den lokale merkevaren. Imidlertid skulle det vise seg at det ble et problem å opprettholde kvaliteten utenfor bygdas grenser, og selbuvotten holdt nok en gang på å komme i vanry. Tidligere hadde selbustrikkning fungert som attåtånering for bygdene omkring Selbu, men etter hvert som selbuartikler ble mer og mer ettertraktet, var det flere rundt omkring i landet som øynet muligheten til å tjene en ekstra slant. Faktisk også i Finnmark ble det strikka *totrådbinding* med selbumønstre.¹⁵ Kvantiteten økte, mens kvaliteten sank. For å bøte på forholdene ble det flere steder opprettet sentraler som skulle kontrollere innleverte strikkevarer. Enkelte mottakssentraler fikk også anledning til å sette på merkelapper som borget for «ekte» selbukvalitet. Produktene skulle tilfredsstillende visse fastsatte standarder, som ble utarbeidet av et eget utvalg under Standardiseringsforbundet. Krav om standardisering kom på anmodningen fra Landbruksdepartementet.¹⁶ Det ble stilt krav til materialer, utførelse, form og farge. For selbyggen var denne konkurransen fra andre bygdesamfunn svært lite velkommen. *Totrådbindinga* var en meget viktig inntektskilde for bygda, og selbyggen så ikke med blide øyne på den økte konkurransen.

Mali Eidem leverer votter til Annepett Sandvik på Selbu Husflidsentral.

¹³ «Selbu Husflidsentral», *Adresseavisen*, 09.12.1953.

¹⁴ Gulliksen, Per H.: «Selbuvottenes seiersgang», *Selbyggen*, 05.02.1937.

¹⁵ «Selbuvottene – manufakturbranchens smertensbarn», *Norges grossisttidende*, nr. 7, 1939, s. 160.

¹⁶ «Meddelelser fra Norges Standardiserings-Forbund nr. 28», *Form og Farge*, 1939, s. 177–183.

Minivotter har blitt en populær vare i nyere tid.

VOTTER SOM BYTTEMIDDEL

De første årene, før husflidsentralen var etablert, hadde kjøpmennene i Selbu som nevnt tatt imot votter som betaling for varer. Praksisen var utbredt i hele bygda, og det kunne resultere i at det hos enkelte landhandlere bygde seg opp store lagre med votter. For å få solgt unna lagrene ble selbuvottene brukt som betalingsmiddel ved innkjøp fra diverse utenbygds grossister, blant annet smørhandlere. En artikkel i Adresseavisen 21.11.1935 hadde følgende overskrift: «Selbu-våtter betaling for smør. Byttehandel skader markedet.» Landhandlerne i Selbu så det som en selvfølge at de fikk betale sine innkjøp med votter hos alle typer grossister. Men grossistene på sin side kunne få problemer med avsetningen og brant selv inne med store lagre og måtte ofte selge med tap. Problemet ble tatt opp på bred basis, og det ble arbeidet for å få en slutt på det.

[Det blir] en meget utakknemlig oppgave å forklare tilvirkere og landhandlere at Selbuvotter ikke i ubegrensede mengder kan godtas som jevnkode med Norges Banks sedler, og at det ikke er noen urimelighet at grossistene her holder igjen. Det synes dessverre som om der i dette spørsmål kun er en vei å gå, nemlig – innen rimelige grenser – mest mulig å refusere Selbuvotter som betalingsmiddel.¹⁷

Problemet vedvarte i en tid, men etter hvert ble det mer og mer vanlig med kontante oppgjør, både til produsenter og grossister.

Samling på Kallarstrø. Fra venstre: Karen T. Stubbe, Petrine Kirkvoll, Karen Lise Stubbe, Kari Kallarstrø, Mali Løvseth og Solfrid Hoven (gift Mjøen) med ryggen til.

OPPSUTTU

Oppsuttu var sosiale sammenkomster hvor selbyggen samlet seg til felles dugnadsinnsats utover kveldene og inn i de sene nattetimer. Blant annet var det vanlig at kvinnene kom sammen og batt i forbindelse med bryllupsforberedelser. Dersom vottelageret på husflidsentralen ble for stort, og forsendelsen videre til grossistene i perioder stoppet opp, sendte sentralen ut varsel til produsentene om at de ikke tok imot votter fra en bestemt dato. Dette satte fart i strikkeskene, og datoen ble som en «rød klut». Nabokvinnene samlet seg hjemme hos hverandre med *bindingen*, og *stikkene* klirra til langt utover natta. Det var viktig å få levert mest mulig strikking før fristen utløp. «Vi samlet oss foran ovnen, flere kjerringer. Selv om mange karer også strikket var de ikke opp om natten ... En kaffetår og ei brødskive, så var vi fornøyd», fortalte Gurine Bakken til Bjørg Aftret i 1986.¹⁸ Disse sosiale sammenkomstene var viktige begivenheter. Her ble det også utvekslet og bytta mønstre. Sofie Marstad fortalte til Kirsten Røset i Nea radio i 2005 at hun deltok på *oppsuttu* flerfoldige ganger og strikka votter. Sofie mente at tradisjonen med *oppsuttu* opphørte omkring slutten av 1950-årene.

OMSETNING OG PRODUKSJON

I 1934 kunne bestyrer Lien på Selbu Øvre handelsforening framvise et vottelager på over 12 000 votter og vanter. Samme forening omsatte 30 000 vottepar året før. Videre i samme artikkel opplyses det at samlet omsetning i bygda i 1933 var rundt 150 000 kroner, og Lien regnet med at omsetningen i Selbu de siste ti årene var rundt 2–2,5 million kroner. Før andre verdenskrig gikk tre fjerdedeler av strikkevarene til eksport til Amerika, Canada og Europa.¹⁹

I 1935, det første året husflidsentralen var i drift, var omsetningen på 51 033,70 kr. I 1936 var omsetningen på 124 064,98 kr, og i 1937, da sentralen var i full virksomhet, var omsetningen steget til 141 127,98 kr.²⁰ Produksjonen i 1937 var på rundt 90 000 vottepar –

Selbyggen 28. mars 1952.

¹⁷ O.M.: «Selbuvottene – manufakturbranchens smertensbarn», *Norges grossisttidende*, nr. 7, 1939.

¹⁸ Aftret, Bjørg: «Selbuvotter», *NTB*. 25. juli 1986.

¹⁹ GNIST: «Bygda hvor våtter er myntenheten» *Avis NN*, 21. juli 1934.

²⁰ *Selbu kommune. Minneskrift ved formannskapsjubileet 1938*. Selbu kommune, s. 107.

GREPSIDE

FRAMSIDE

VEKK

TOMMELKILE

TOPPINJ

STÆLPE

TOMMÅSFINGER

Hva kjennetegner en selbuvott,

OG HVORDAN STRIKKES DEN?

Selbuvotten kan både være en bladvott og en fingervott, med mønster utviklet eller tradisjonelt brukt i Selbu. Vottene følger gitte komponenter og proporsjoner.

Bladvottens komponenter er: Kjønnsbestemt vekk. Vott-blad med *framside* og *grepside* som har ulikt mønster. Sidene er adskilt av en *stælpe* og vott-bladet avsluttes i *toppinj*. På grepsida er det en tommelkile og *tåmmåsfinger*.

Fingervottens komponenter er: Kjønnsbestemt vekk, vott-blad med *framside* og *grepside* som har ulikt mønster. Sidene er adskilt av ei *stælpe*. På grepsida er det en tommelkile og *tåmmåsfinger*. I stedet for tuppen er det fire fingre. Alle fingrene har *framside* og *grepside*, adskilt av *stælpe*, felt som *toppinj* på bladvotten.

«Når votten er i bruk, vil dekoren på de ulike delene av votten i større grad sees samtidig, ved at hånda er i bevegelse.»*

* Reitan, Janne: *Selbustriking – Kompetanse for morgendagen?*

VEKKET

Vekket er den delen av votten som dekker håndleddet, og som strikkes først. I Selbu har det fra gammelt av vært faste regler for vekket. Man skilte mellom dame- og herrevotter i typen vekk. Damevotter skulle ha krokvekk eller rangband, som begge er entråds mønsterstrikk, som regel med striper. Herrevotter skulle ha totrådvekk med mønsterbord.

Barn hadde oftest rangband, men større barn kunne ha kjønnsbestemte votter. Begge kjønn i alle aldre kunne ha *mansjettvotter*. I Selbu er dette betegnelsen på ekstra lange votter. Mansjetten er da et glattstrikket stykke som strikkes først. Det går oppover ermet fra vrangborden/vekket.

Damevotter med krokvekk og rangband.

Herrevotter med typisk herrevekk.

Mansjettvott til voksen.

Rød mansjettvott brukt av en liten pike. Det ser vi av krokvekket.

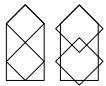
DAMEVEKK

Vekket på dame og pikevotter har *krokvekk* (*hølvekk*/*krusvekk*) eller *rangband*/vrangbord. På de eldste vottene ble vekkene ofte strikka relativt lange. De kunne være mer enn 10 cm på små damevotter, som i dag ville blitt regnet som pikevotter. Dette ble med rette kalt *langvekk*. På votter for salg ble standarden for damevekk satt til 10 cm. Nå strikkes de ofte kortere, vanlig er 8 cm. Krokvekk strikkes med store variasjoner, både i maskeantall i og mellom krokene. Strikkerne har ofte fortrukne variasjoner. Rangband strikkes også med personlig vri. Ofte kan strikkerne ha sitt eget stripemønster som ikke brukes av andre. Det kan være speilsymmetrisk, det vil si at det er forskjellige striper som strikkes og speiles fra midten, eller det kan være stripesammenstillinger eller striperapporter som gjentar seg oppover vekket.

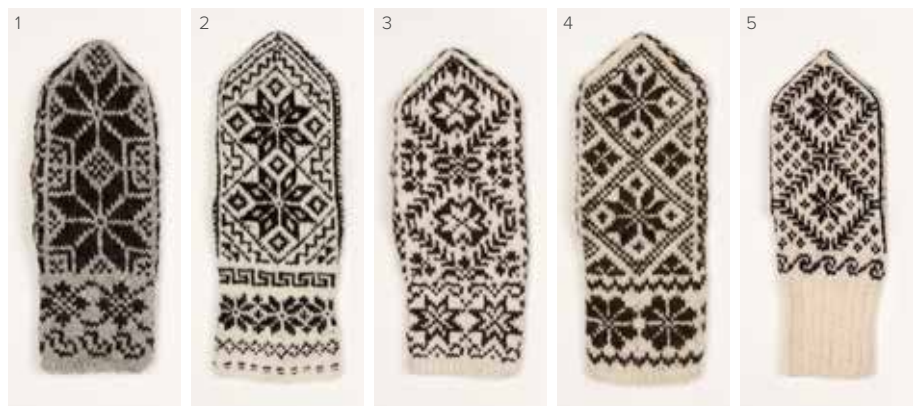
Barnevotter kan ha hullbord og ekstra band eller strikk i overgangen mellom vekket og hånda på votten. Det sikrer at votten sitter ekstra godt.

1. ETT HOVEDORNAMENT
 Ett hovedornament er vanligst på eldre votter og på barnevotter. Denne oppdelinga kan være organisert i en diagonalt stående rute med en bord eller et enkeltmønster mellom hovedmønster mot tupp og vekk. Ett hovedornament er også naturlig nok vanligst på fingervotter, med ett mønster på selve hånda og småmønstre på fingrene.

2. HOVEDORNAMENT GJENTATT TO GANGER
 Denne organiseringa er den vanligste på nyere votter. De er greie å strikke, da man blir godt kjent med mønsteret. Fellinginga begynner tre fjerdedeler opp på hovedmønsteret, litt mer eller litt mindre avhengig av mønster og format.

3. SAMMENSATTE MØNSTER
 Dette er votter med to forskjellige hovedornament, ett stort og ett litt mindre. Her gror mønstrene tydelig sammen. Den øverste rosa springer ut fra den nederste. Fellinginga begynner som regel midtveis i det øverste ornamentet.

4. TO ULIKE ORNAMENT
 Dette er votter med to forskjellige hovedornament. Det ene ornamentet er strikka ferdig før neste begynner. Dette er mest brukt på eldre votter og ofte på votter med dyremotiv.

5. LANGSGÅENDE MØNSTER
 Det er gitt plass til flere gjentakelser oppetter votten, enten tre eller flere ornament, ofte organisert med et midtfelt mellom to symmetriske border.

6. ENDLØSMØNSTER
 Dette er dekkende flatemønster som brer seg utover hele votten. Denne måten å organisere mønsteret på er ikke så vanlig, men finnes blant både gamle og nye votter. *Skartrell-* og *kongromønster* går igjen og er ofte referert til som *endløsrosa*. I Selbu finnes utallige *endløsmonster* og felles for disse er at de enkelt overføres til strømper og kofter – plagg med større mønsterflater.

Illustreret

Nr. 45

35 øre

Strikketeknikk og standard

strikka med svært tynne pinner. Dette var avansert strikking som avslørte fingerferdigheten til strikkeren.

Stasvottene kunne også være strikka av gildt, kostbart farga garn. På Selbu Bygdemuseum og i registreringene som ligger til grunn for denne boka, er det registrert noen få par som er strikka av farga garn, og noen som ble farga røde etter at de var strikka. Rødt var en mye brukt farge. Rødt og sterke blå- og lillafarger var brukt sammen. I dåpsvotter brukte man farga garn sammen eller farga garn sammen med svart eller hvitt.

Ved rekonstruksjon av disse vottene er det brukt Fin gammel Selbu fra Selbu Spinneri og 1-trådet prydveggarn, spælsau fra Rauma Ullvarefabrikk og pinnenummer 1,25, 1,5, 1,75 og 2.

Stasvotta representerer det mest avanserte nivået av selbustrikkning. Dette er kunsthåndverk av ypperste klasse!

VOTTER FOR SALG

Votter for salg ble fra 1935 og framover etter hvert kvalitetsbetegnelse på perfekte votter. Vottene som hadde passert vottkontrolløren på Husfliden, var enhver strikkers mål og faglige stolthet. Disse vottene ble i bygda brukt som gaver og holdt i hevd som *finvotta* – mange strikkere tok seg ikke råd til å bruke disse vottene selv. *Votter for salg* følger Selbu Husflidsentrals gitte proporsjoner og bladvotter har som regel to like vottroser. Opprinnelig ble vottene strikka med ufarga svart og hvitt garn. Etter hvert ble garnet maskinspunnet og farga. På 1960-tallet ble noen av mønstrene fargesatt av konsulenter hyret inn av Selbu Husflidsentral, og dette resulterte i votter i grått/hvitt, rødt/hvitt og i blått/hvitt.* På disse vottene var som oftest mønstrene strikka i hvitt og bunnfargen i den mørke nyansen, men det finnes også mange eksempler på at vottene ble strikka som hvite med farga mønster. En periode var det også vanlig å strikke trefargede votter i rødt, hvitt og blått. Gammeltanta mi, Inga, kalte disse vottene med farga garn for *moddernevotta*. De ga en kjærkommen variasjon til strikkerne. Til gavebruk hadde vottene noen ganger initialer og årstall.

Ved rekonstruksjon av de eldste mønstrene fra Selbu Husflidsentral er det brukt Gammel Selbu og 2-tråds strikkegarn fra Selbu Spinneri, Gammelserie, 2-tråds garn, Finullgarn og 3-tråds strikkegarn fra Rauma Ullvarefabrikk AS og pinnenummer 2–3,5. *Votter for salg* utgjør svenneprøven for en vottstrikker.

SKULVOTTA

Betegnelsen *skulvotta* stammer fra Annepett Sandvik, tidligere vottkontrollør ved Selbu Husflid. Dette er votter til eget bruk, «*nå som mi snårrå i hop åt oss sjøb*», ifølge informant og strikker Marit Renå. Disse vottene kan kjennetegnes av restegarnsbruk, mønsterutprøving, votter med utradisjonelle farge- og mønstersammensetninger og votter med fellinger vi ikke vil finne blant votter for salg på Husfliden. Det kan også være personlige tilpassinger som tar hensyn til forskjellige behov: ekstra smale eller ekstra lange votter, hull til pekefinger eller pekefinger på bladvotter, osv. På disse vottene finner vi også initialer og årstall som forteller om eieren. *Rangband*, eller vrangbord, ble også brukt på herrevotter til eget bruk. Mange av de morsomste og mest originale variantene vi har registrert i innsamlingsperioden, er typiske *skulvotta*.

Skulvotta er det nivået de fleste strikkere kan oppnå. Det holder for å strikke totrådvotta, for å holde varmen og for å glede seg over mønstre og strikkinga.

Stasvotta. Kopi av babyvotter fra Selbu Bygdemuseum (SE 3107).

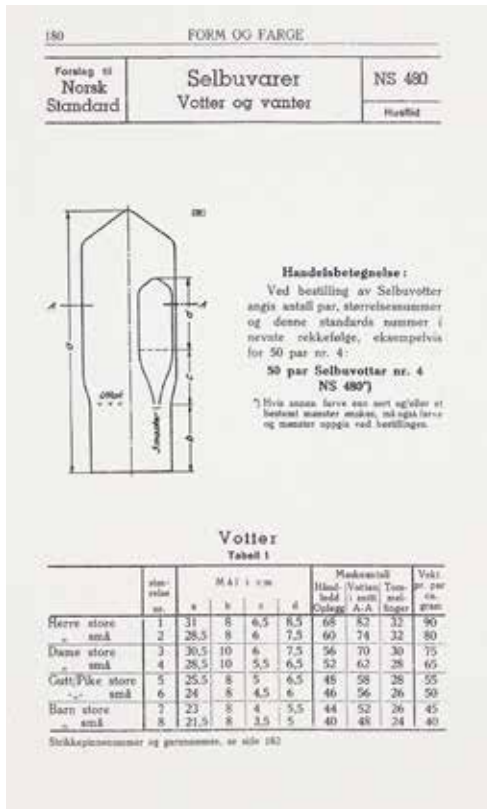

Votter for salg. Kopi av Trond Bulands barnevotter, strikka av Marit Renå.

Skulvotta. Trond Bulands barnevotter, strikka av Helga Engen Buland eller Marit Renå.

* Ifølge vottkontrollør Annepett Sandvik.

Forslag til målstandarder.

Målskjema fra Selbu Husflidsentral.

REGLER FOR VOTTER TIL SALGS

Kristian Kvønnås, bestyrer ved Selbu Husflidsentral, var på 1930-tallet aktiv i å utarbeide målstandarder for alle typer håndplagg. Standardene var utarbeidet med tanke på salg og baserte seg på gjennomsnittshender i den norske befolkninga. Standardene var gjennomgående lengre og smalere enn de eldste kjente stasvottene. Det ble satt standarder for proporsjonene på veket, tommeløkinga og lengden i forhold til bredden på tommel og blad. Dette sikret god passform og var faste kriterier for å levere for salg. Dette forutsatte svært jevnt garn, og maskinspunnet garn ble i realiteten en forutsetning. Vottene ble omhyggelig sjekket ved levering, og det hendte vottene ble returnert. Dersom dette skjedde, kunne det følge en lapp med begrunnelse for avslaget. Så det var stor spenning forbundet med vottlevering – spesielt for nybegynnere.

Arbeidet med standardisering av strikkede Selbuvarer, ble organisert gjennom Norges Standardiserings-Forbund, på oppdrag av Landbruksdepartementet. Henvendelsen var foranlediget av et forslag til lov om beskyttelse av betegnelsen «Selbuvarer» og om kvalitetskontroll ved slike varer, som Landsrådet for Husflid, Husindustri og Småindustri sendte Landbruksdepartementet.* Hensikten med dette forslag er å råde bot på de kjedeligheter for kjøpere, innen- og utenlands som følger med at det under betegnelsen Selbuvarer ikke bare selges håndstrikkede varer som er ujevne med hensyn til passform, størrelse og kvalitet, men også maskinstrikkede varer og varer i mindre pene mønstre og mindre gode kvaliteter. Som et ledd i arbeidet for å bedre disse forhold har landsrådet også tatt til orde for en registrering av et eget fellesmerke, – et «Selbumerke» som kunde anbringes på varer som tilfredsstiller bestemte krav til kvalitet o.a.

Når Landbruksdepartementet har henvendt seg til Standardiseringsforbundet i denne sak, er det fordi en kvalitetskontroll og merkning bare vil kunne gjennomføres hvis den bygger på en standardisering av disse varer med hensyn til størrelse, kvalitet o.s.v. Henvendelsen fra Landbruksdepartementet resulterte i at Standardiseringsforbundet oppnevnte et eget utvalg for løsningen av denne oppgave.

Utvalget fikk følgende sammensetning:

Inspektør Eirik Eikran, formann, Landsrådet for Husflid, Husindustri og Småindustri, direktør Kåre Heiberg, Norges Standardiserings-Forbund, disponent Njål Kolbenstvedt, Landssentralen for småindustri, bestyrer A. K. Kvønnås, Selbu Husflidsentral, disponent Johan Lillebergen, Norsk Husflids Venner, disponent Roaldsø, Stavanger Husflidsforening, disponent Christian Sørli, Norge-Ski A/S, herr Ole Fenstad, Gauldal Husflidsentral.

På det konstituerende møte i dette utvalg var man enstemmig av den oppfatning et det under arbeidet med saken vilde være hensiktsmessig å skjelne skarpt mellom:

- 1) Opnåelse av rettslig beskyttelse for betegnelsen Selbuvarer og utformingen av forslag til tekst til en lov herom.
- 2) Registrering av et eget fellesmerke for Selbuvarer og fastsette regler for dettes bruk.
- 3) Standardisering av Selbuvarer med hensyn til typer, størrelse, kvalitet o.s.v.
- 4) Gjennomførelse av kvalitetskontroll.

Utvalget anbefaler at det standardiseres 8 forskjellig størrelser av votter, og 6 størrelser av vanter, hver med sine nummer. Størrelsen er så nøyaktig som det er mulig, bestemt gjennom det garn- og pinnenummersom skal brukes, og som er det samme for alle størrelser, samt gjennom mål i cm for alle lengders og gjennom masketall alle vidders vedkommende. Dessuten er vekten angitt pr. par for lett-vint kontroll av at det er brukt riktig garnnummer i passe fast strikning. Da det ved strikning av vantene meget ofte begås en feil så de blir «fubbet», er det funnet nødvendig å angi hvorledes maskene skal fordeles over fingrene.*

* Fra Forslag til standard for Selbu-varer – Votter og vanter fra Norges Standardiserings-Forbund 1939.

Nr. 3

16 blad

Sellei - ~~...~~ ¹ster

Helga Engen Bakkand

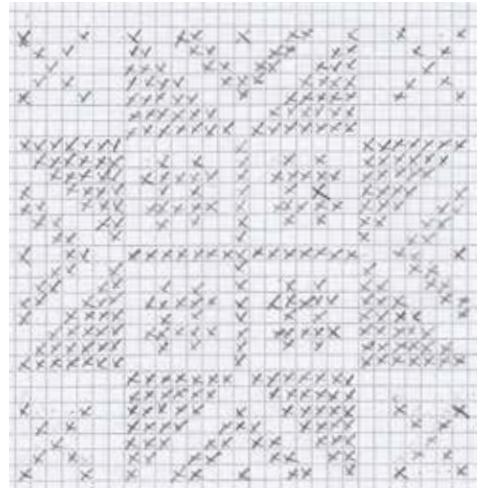
GLOBUS-FORLAGET A.s

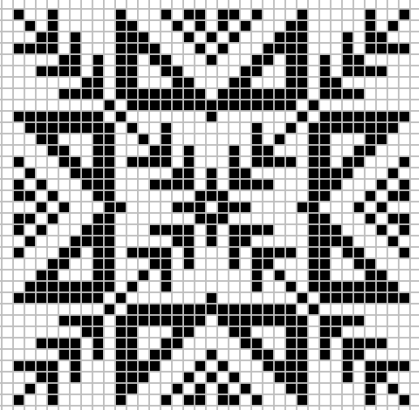
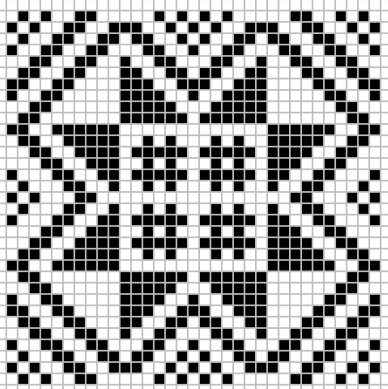
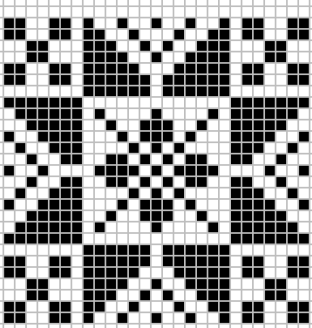
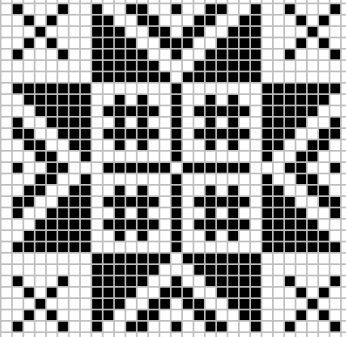
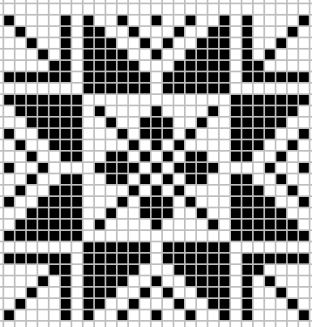
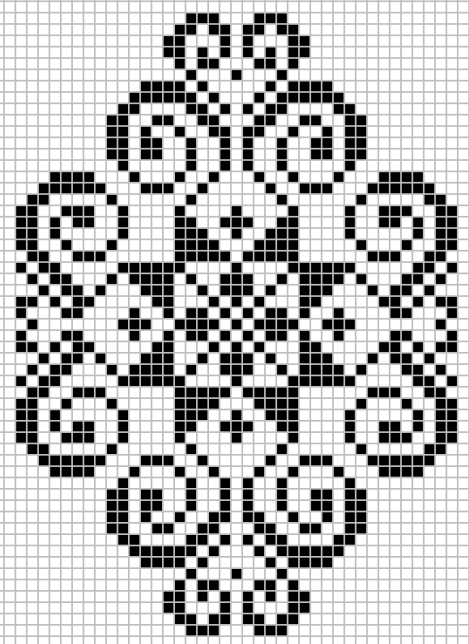
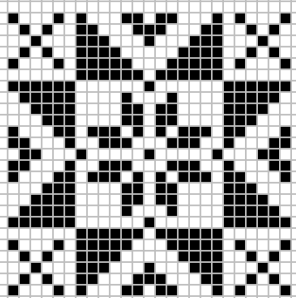
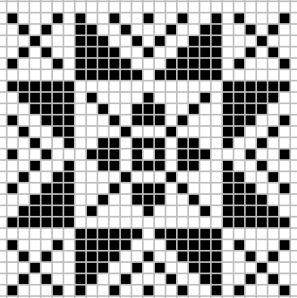
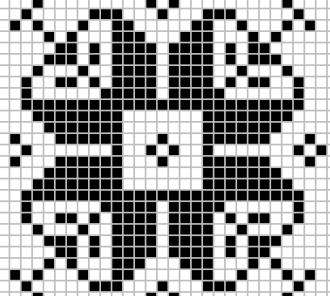
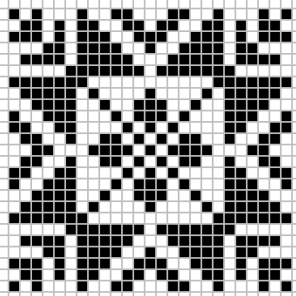
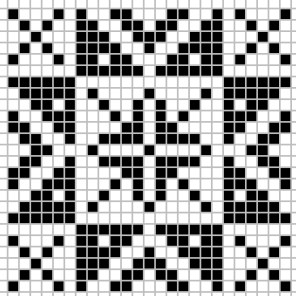
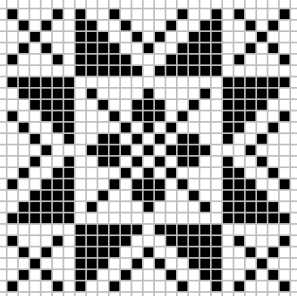
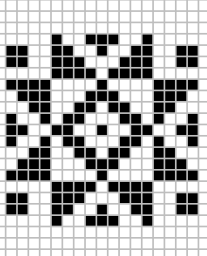
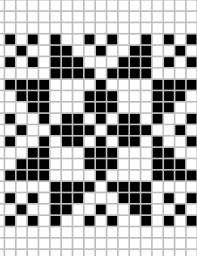
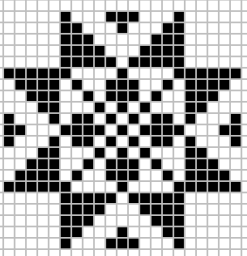
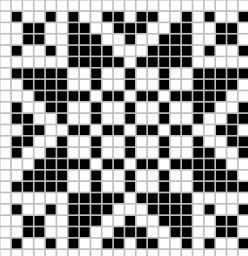
Trondheim

Mønstre brukt i Selbu

SJENNROS MED KVADRAT INNI

Førløperen til disse mønstrene er antakelig senteret i *verhånnrosa*, som er nedtegnet etter mønster fra Brynhild Lilleevjen. Se *sjennrosa* med verhorn rundt på motstående side. Tegningene under er hentet fra Solveig Borseths mønstersamling.

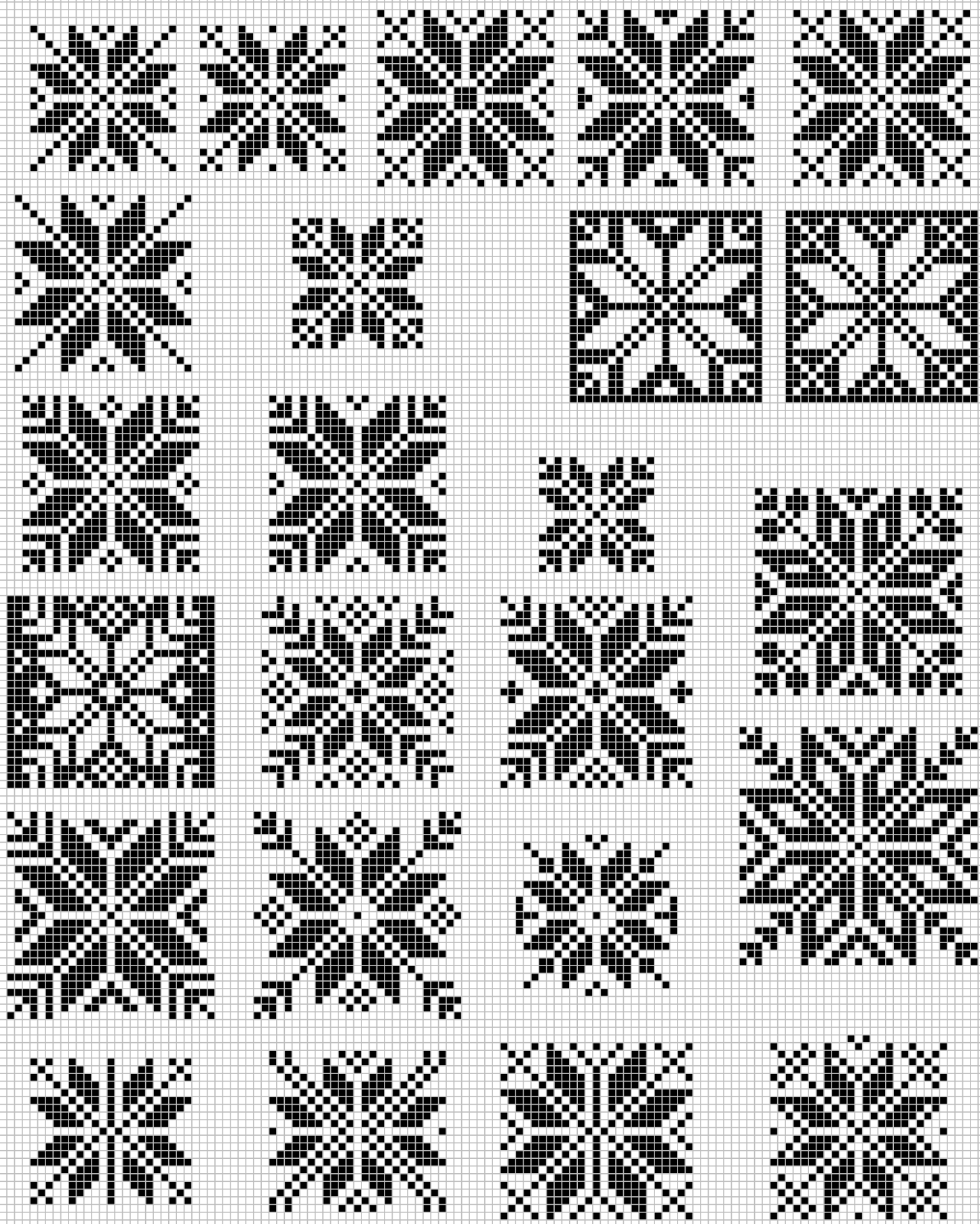

SJENNROS MED GREN

Når sjennrosa har diagonale linjer mellom kronbladene, benevnes det som «sjennros med gren». Grena er ofte avslutta med tell, selbygg for gran og granbar, i tuppen. En oversikt over forskjellige tell finnes på side 99. I eksemplene 8 og 9 er det satt inn ekstra gren henholdsvis i den loddrette linja og i diagonalene. Dette gjør at vottrosene blir noen masker bredere, og kan være detaljen som gjør at vottene passer bedre til en litt bredere hånd.

Vottoppskrifter etter markante strikkere

Oppskriftene er angitt med pinnennummer f.eks. 2,5–3. Nummeret må prøves og tilpasses strikkefastheten.

Garnforbruk til babyvotter: 25 gram, damevotter: 50 gram av hver farge, herrevotter: 75 gram bunnfarge og 50 gram mønsterfarge. Første omgang (opplegget) er ikke tegnet inn i oppskriftene.

Numre under overskrifter henviser til museumsnummer, votter uten nummer er i privat eie.

HERREVOTT STRIKKA AV BERET AUNE

SE 2467

Beret Aune (1856–1958) utvandret i 1882 til USA med mann og liten sønn. Familien bosatte seg i et lite samfunn i Minnesota, uten skole og kirke. Beret lærte kvinnene å strikke, og varene solgte de i nærmeste by. Slik fikk The Women's Missionary Federation samlet inn midler til søndagsskole, lærerinne og etter hvert også til kirke.

I 1893 kom Beret tilbake til Selbu og Vikvarvet. For å komme til butikken og kirka måtte Beret ro over elva Nea. Det gikk ikke i lengden, mente hun, hun ble så lei av den «rakline» båten over elva hver gang hun skulle til butikken, så «e'tenkt som så: E'arna med kjørkje i Amerika – det va'nå rart om itt e'skull fo té bru ivvi elva». Beret samlet kvinnene, satte i gang bruforening og den første Teigen bru ble virkelighet. Ved brua er det reist en bauta til hennes minne (2004). Da kirka Gethsemane Lutheran Church i Amerika hadde 50-årsjubileum, fikk Beret tilsendt diplom. Diplomet hang over senga hennes like til hennes død. Beret Aune ble 102 år og strikka votter til det aller siste. Hun strikka alltid samme mønster på sine gamle dager, en egen variant av *sjennrosa*, hvor mørk bred bakgrunn framhever den hvite *sjennrosa*.

Størrelse: lengde 27,5 cm, bredde 11 cm

Strikkefasthet: 14 masker på 5 cm

Materialer: 2-tråds strikkegarn fra Selbu Spinneri i svart og hvitt / 3-tråds strikkegarn fra Rauma Ullvarefabrikk (farge nr. 401 og 410)
Pinne nr. 2,5–3

Framgangsmåte: Legg opp 68 masker i hvitt, strikk 1 rett og 1 vrang i tre omganger, strikk to omganger glatt.

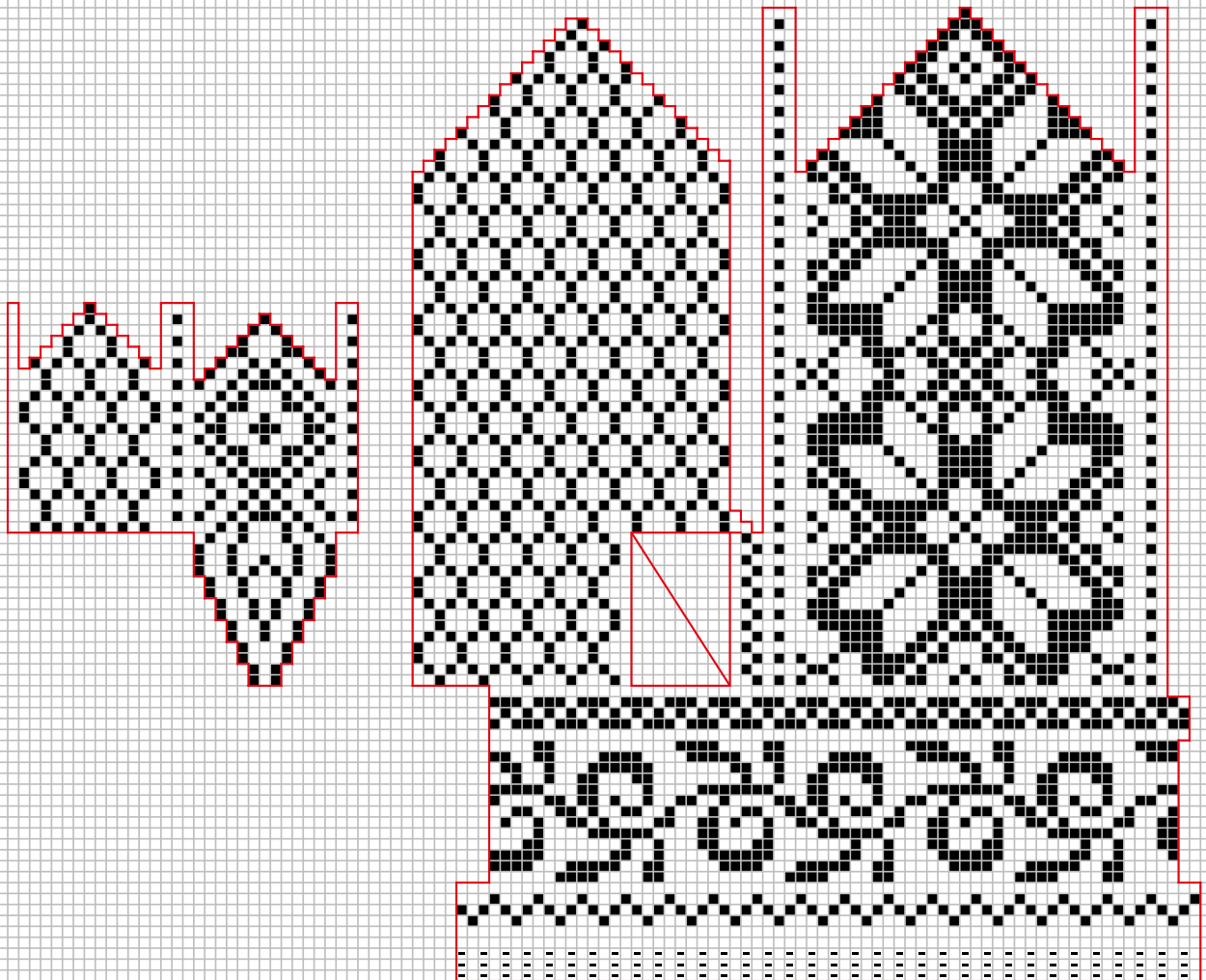
Strikk den første mønsterborden og ta inn 5 masker, ca. 1 på hver pinne, før storkrokbord. Ta ut igjen 1 maske før den siste lille borden i vekket. Ta ut 1 maske ved tommelkilen når den starter.

Følg diagrammet, sett av 16 masker til tommel. Legg opp 9 masker og strikk vottbladet ferdig. Ta opp 16 masker til tommel og strikk ferdig.

Strikk den andre votten speilvendt.

Fest tråder og damp vottene godt.

Disse vottene strikket Beret Aune da hun var over 100 år.

HVA ER EN SELBUVOTT OG HVORDAN STRIKKES DEN?

Vi finner selbuvotter overalt i Norge, og det er til dels uenighet om hva en ekte selbuvott er.

Anne Bårdsgård er oppvokst i Selbu og har alltid hatt et nært forhold til Selbu og vottestrikking. Med egne garn og tynne pinner har hun sammen med strikkere i Selbu gjenskapt *vottblad*, *grep*, *stælpe*, *toppinj*, *vekk*, *tommelkile* og *tommåsfinger* til bladvotter og fingervotter etter gamle mønstre.

Selbuvotter presenterer vottetradisjonen i Selbu fra 1850-tallet og fram til i dag. De eldste vottene ble brukt som stasplagg og finere gaver, ofte til brudgommen og hans familie. Vottene var håndverk på høyt nivå både med tanke på ullsortering, spinning, strikking og originalitet i mønsterkonstruksjon. Senere ble votteproduksjon en viktig inntektskilde for Selbu, og mange tonn votter er produsert her opp gjennom årene. Mønstrene har blitt standardisert, men ennå i dag lages nye mønstre og nye kombinasjoner.

Selbuvotter er ei vakker bok og ei skattekiste for strikkere. Mønstersamlingen i boka kan kombineres på utallige måter, og framgangsmåtene er forklart både i tekst og bilder. Et utvalg votter blir grundigere omtalt med mønstre. De er hentet fra eldre mønsteropptegetninger, eldre votter eller fotografier av eldre votter.

